

El cinema

Juan José Caballero Molina

Departament de Filologia Hispànica, Teoria de la Literatura i Comunicació
(Universitat de Barcelona)

Daniel Jariod

Escola Superior de Cinema i Audiovisuals de Catalunya
(Universitat de Barcelona);
Departament de Biblioteconomia, Documentació i Comunicació Audiovisual
(Universitat de Barcelona)

El cinema en català continua acreditant uns nivells esquivats de consum i presenta tan sols brots aïllats sense continuïtat clara com *Estiu 1993* (2017). I l'actuació del Ministeri d'Hisenda reclamant a la CCMA, el novembre de 2017, el pagament de l'IVA corresponent a les aportacions efectuades per la Generalitat entre els exercicis 2015 i 2017, que ha frenat les aportacions de TV3 al desenvolupament de projectes audiovisuals, encara ha contri buït a enfosquir-ne més el panorama. D'altra banda, l'anhelat restabliment l'any 2018 del tipus d'IVA reduït a l'àmbit de l'exhibició cinematogràfica no s'ha traduït en una pujada de les xifres d'assistència a un espectacle que es troba immers en plena reformulació de la seva pròpia litúrgia i el seu model de negoci.

CABALLERO MOLINA, Juan José; JARIOD, Daniel (2019): "El cinema", a CIVIL I SERRA, Marta; LÓPEZ, Bernat, eds.: *Informe de la comunicació a Catalunya 2017-2018* [En línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Col·lecció Lexikon Informes, 6, pàg. 207-226. ISSN 2014-2773. Disponible a incom.uab.cat/occ/informe

**Enmig de
l'aldarull polític,
institucional i
social suscitat
a Catalunya
arran de la
forta sacsejada
experimentada
durant la crisi
del Procés, les
administracions
catalana i
espanyola s'han
vist abocades,
en matèria
cinematogràfica,
a resoldre
judicialment
durant el bienni
2017–2018 les
seves diferències
a través del
Tribunal
Constitucional
i del Tribunal
Econòmic
Administratiu**

.....

1. Introducció

Aquest capítol analitza, en el marc del bienni 2017–2018, aquells diversos escenaris (polític, lingüístic, productiu i d'explotació, en el seu conjunt) que interactuen al si del sector cinematogràfic ubicat tant en l'àmbit català com en l'espanyol i l'europeu. Les dades que s'hi han utilitzat són les oficials facilitades pels diversos organismes, institucions i entitats públiques de referència: Institut Català de les Empreses Culturals (ICEC), Departament de Cultura, Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC), Institut de la Cinematografia i de les Arts Audiovisuais (ICAA), Observatori Europeu de l'Audiovisual (EAO)... Val a dir que el capítol també ha comptat amb dades Comscore, i la seva divisió Comscore Movies, gràcies a l'acord d'aquesta empresa amb l'Institut de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona (InCom-UAB).

Enmig de l'aldarull polític, institucional i social suscitat a Catalunya arran de la forta sacsejada experimentada durant la crisi del Procés, les administracions catalana i espanyola s'han vist abocades, en matèria cinematogràfica, a resoldre judicialment durant el bienni 2017–2018 les seves diferències a través del Tribunal Constitucional i del Tribunal Econòmic Administratiu.

Com veurem al llarg del capítol, d'una banda, el Tribunal Constitucional s'ha pronunciat amb signe divers sobre els recursos d'inconstitucionalitat, presentats pel grup parlamentari i l'executiu del PP, relatius tant a l'impost regulat per la Llei 15/2014, de 4 de desembre, sobre la provisió de continguts per part de prestadors de serveis de comunicacions electròniques com a aquells articles de la Llei 22/2005, de 29 de desembre, de la comunicació audiovisual de Catalunya que fan referència a l'ús de la llengua en els mitjans de comunicació. D'altra banda, el Tribunal Econòmic Administratiu Central s'ha pronunciat en relació amb el conflicte de l'IVA, suscitat per un canvi de criteri del Ministeri d'Hisenda que va suposar la reclamació de la liquidació d'aquest impost sobre les quantitats destinades per la Generalitat a la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuais (CCMA), amb caràcter retroactiu a partir de 2012.

Diverses institucions catalanes, com el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya o el CAC, han considerat que aquestes actuacions estaven guiades per l'animositat contra la viabilitat del model estratègic de finançament i funcionament de la política cultural catalana, en un marc on, com s'assenyala al *Pla estratègic de suport a l'audiovisual català (2017–2020)*, es “justifica la intervenció pública d'àmbit europeu per preservar la diversitat cultural (...) definitiva del model audiovisual europeu” (DEPARTAMENT DE CULTURA, 2017). En aquest document, davant la constatació de l'afebliment de la naturalesa plural i de la diversitat narrativa dels projectes cinematogràfics, es traça una diagnosi del sistema d'ajuts actual, orientat cap a la preservació de la identitat catalana i l'èmfasi sobre la diversitat artística pròpia de la nostra cultura; tot i que de retruc —es diu— afavoreix la pervivència d'un teixit industrial feble i esmicolat, amb accés limitat al finançament i escasses ambicions o expectatives de distribució i explotació comercial.

En aquest sentit, el panorama torna a dibuixar una situació molt polaritzada, entorn, d'una banda, d'un grapat de films nacionals que concentren l'atenció del públic (i que són obres que compten amb el suport de grans corporacions audiovisuals), i de l'altra, d'un elevat nombre de produccions amb menys recursos que passen pràcticament desapercebudes, fet constatable en una quota de mercat nacional insuficient i en la presència limitada de les produccions catalanes a les cadenes de televisió i a les noves plataformes digitals.¹ Ha estat al voltant d'aquests darrers agents decisius dins del paisatge audiovisual actual que la UE ha prioritzat la implementació d'un nou entorn operatiu que ha conduït a la instauració d'un Mercat Únic Digital (tot garantint la portabilitat dels seus continguts a dins dels estats membres, i legislant en favor de la seva implicació en el desenvolupament i la difusió de la producció cinematogràfica autòctona europea), i que ha comptat amb les veus crítiques d'un sector cinematogràfic recelós davant del trasbalsament que es preveu que patirà l'explotació del producte cinematogràfic europeu al mercat interior.

Els neguits derivats de la convergència necessària amb la legislació europea han determinat bona part dels problemes suscitats al si del model de finançament espanyol.

2. Polítiques cinematogràfiques

L'escenari d'actuació en matèria cinematogràfica dins del qual s'han vist ubicades les administracions durant el bienni ha estat en bona mesura delimitat per un conjunt d'iniciatives i processos legislatius encetats amb anterioritat.

2.1. Política cinematogràfica estatal

El persistent focus conflictiu suscitat l'any 2012, amb la pujada sobtada del tipus d'IVA suportat per l'espectacle cinematogràfic del 8% al 21%, viu un nou episodi quan el cinema queda exclòs de la reducció de l'IVA acordada en Consell de Ministres el 31 de març de 2017, la qual beneficia només els espectacles en viu (toros, música i teatre). Aquesta discriminació atia les reclamacions del sector cinematogràfic, i el Ministeri d'Educació, Cultura i Esport s'escuda afirmant que fer extensiva aquesta mesura al cinema resta supeditat al compliment de la previsió de dèficit. No és fins al 28 de juny de 2018, quan s'aproven els pressupostos de 2018, que aquesta cobejada reducció impositiva al 10% s'aplica a l'exhibició cinematogràfica. L'entrada en vigor d'aquest nou tipus es fa efectiva el 5 de juliol de 2018.

Des d'aleshores ençà, i malgrat els advertiments públics que arriben del Ministeri d'Hisenda i de l'ICAA per tal que aquesta reducció de l'IVA cultural es traslladi de manera efectiva al preu de les entrades, la mesura no ha repercutit de manera clara en benefici del públic.² Fins i tot, el ministre de Cultura i Esport del nou executiu socialista, José Guirao, en declaracions a la Cadena SER fetes el 21 d'agost de 2018, va arribar a advertir que, de no traduir-se la reducció de l'IVA en una baixada proporcional del preu de les entrades es podia procedir a una "revisió" de la mesura.³

**D'una banda,
un grapat de
films nacionals
concentren
l'atenció del
públic (i que
són obres que
compten amb el
suport de grans
corporacions
audiovisuales),
i de l'altra, un
elevat nombre
de produccions
amb menys
recursos passen
pràcticament
desapercebudes**

.....

1. On s'aposta per acords de col·laboració, amb iniciatives empresarials, com és el cas de la plataforma de cinema en línia Filmin, per a la generació de nous públics.

2. L'associació de consumidors FACUA va elaborar l'agost de 2018 un estudi entre 97 sales de 43 ciutats espanyoles (FACUA – CONSUMIDORES EN ACCIÓN, 2018) que va ser remès a la Comissió Nacional dels Mercats i la Competència (CNMC) per tal que s'obris una investigació sobre el que es considera una pràctica abusiva del sector de l'exhibició adreçada a ampliar el seu marge de benefici empresarial amb el que es considera una pujada de preus encoberta.

3. CADENA SER (2018): "Guirao dice que la 'llamada de atención' a los cines ha servido para rebajar los precios" [En línia]. Madrid: Sociedad Española de Radiodifusión SL, 4 de setembre. bit.ly/2YbEvmY

Un altre front que roman obert des del bienni 2015–2016 és tot el que es deriva de l'endegament de la tasca legislativa adreçada a l'adequació i el desplegament de la Llei del cinema 55/2007, de 28 de desembre, per tal d'adaptar el sistema d'ajuts al sector audiovisual a la “Comunicació de la Comissió sobre l'ajut estatal a les obres cinematogràfiques i altres produccions del sector audiovisual”

.....

4. Que, recordem-ho, ja havia donat mostres en anteriors biennis de la seva disfuncionalitat amb l'escàndol del frau de la manipulació de dades de recaptació per part d'empreses distribuïdores i exhibidores.

La Federación de Cines de España (FECE) va replicar aquestes manifestacions amb dades facilitades per la consultora Comscore Movies (*Audiovisual* 451, 05–09–2018) segons les quals entre els mesos de juny i juliol de 2018 el preu de les entrades va experimentar una baixada lineal de 40 cèntims d'euro, passant de 6,22 euros a 5,82 euros (un 6,44% menys), i va adduir que el sector des de l'any 2012 està fent esforços per tal de contenir el preu de l'entrada.

Un altre front que roman obert des del bienni 2015–2016 és tot el que es deriva de l'endegament de la tasca legislativa adreçada a l'adequació i el desplegament de la Llei del cinema 55/2007, de 28 de desembre, per tal d'adaptar el sistema d'ajuts al sector audiovisual a la “Comunicació de la Comissió sobre l'ajut estatal a les obres cinematogràfiques i altres produccions del sector audiovisual”, publicada al *Diari Oficial de la Unió Europea* el 15 de novembre de 2013, on s'instava els estats membres a adoptar un nou model consensuat de finançament que apostés per una línia d'ajuts anticipats i reemborsables. El punt d'inflexió vingué donat per la promulgació del Reial decret llei 6/2015, de 14 de maig (*BOE*, 31–10–2015), on es procedia a l'adopció del nou model, i l'aprovació, més tard, del Reial decret llei 1084/2015 de 4 de desembre (*BOE*, 05–12–2015), on se sancionava un període de transitorietat, fins a l'any 2018, durant el qual les anteriors ajudes a l'amortització⁴ havien de conviure —per tal de garantir la seguretat financera del sector cinematogràfic— amb aquelles altres que s'havien començat a implantar l'1 de gener de 2016.

Aquesta convivència ha estat difícil i ha suposat constants turbulències al sector, donada la pressió que ha exercit sobre les disponibilitats econòmiques del Fons de Protecció a la Cinematografia —gràcies al qual, val a dir, se sufraguen unes ajudes a l'amortització que han gaudit d'una presència dominant en el repartiment del fons, segons l'ICAA, que han assolit un 45,17% dels 70.342.905,74 euros de l'import concedit el 2017 (MINISTERIO DE EDUCACIÓN, CULTURA Y DEPORTE, 2018).

Així, l'any 2017, les resolucions d'ajuts per a la producció de llargmetratges sobre projecte ja palesen una pèrdua en nombres absoluts d'1,7 milions d'euros respecte del 2016 (es passa dels 7 milions del 2016 als 5,3 milions del 2017, és a dir, una caiguda del 24,29%). Aquesta davallada es veu revertida el 2018 amb un increment interanual del 32,01%, perquè el pressupost de cinematografia s'apuja un 0,96%, segons l'ICAA, passant de 84.862.600 euros a 85.683.720 euros. Aquesta migrada dotació econòmica desferma una aferrissada lluita entre les empreses del sector que concorren per tal d'assolir la puntuació que dona dret a la percepció de l'ajuda (per bé que ni aconseguint-la ha estat possible, en bastants casos, d'accedir-hi, donades les limitacions pressupostàries). Ningú no s'ha sorprès quan l'ICAA —dins l'únic procediment corresponent a l'any 2018 per a la concessió de les ajudes generals— s'ha vist forçat a abaixar d'1,4 milions a 1 milió d'euros la quantia màxima de l'ajuda a la qual es pot optar, així com també a pactar amb el Ministeri d'Hisenda i amb el sector de la producció que el pagament de les darreres ajudes a l'amortització, corresponents a les obres estrenades durant el 2016, es pugui fraccionar fins a l'any 2019.

A Catalunya, l'associació Productors Audiovisuals Federats (PROA), amb el suport de l'ICEC —que destina 134.585 euros al projecte Fons de finançament per a l'audiovisual i visibilitat de la producció catalana (ICEC, 2018)—, va elaborar un estudi sobre les polítiques de finançament de l'audiovisual vigents a 22 països europeus. Partint d'aquest estudi es va promoure una proposta integradora de pla estratègic sobre el finançament del sector audiovisual que té com a comesa posar en sintonia el model d'ajudes espanyol, conegut sota l'acrònim FASA (Fondo Nacional Público de Apoyo al Sector Audiovisual), amb el dels països del seu entorn.⁵

Les crítiques suscitées al voltant del nou model d'ajuts pel que fa al sistema de puntuació establert o el paper decisiu que aquest atorga a la intervenció dels operadors televisius van impulsar una nova fase de consultes públiques amb el sector, que es va substanciar entre els mesos de febrer i març de 2018, a la cerca del consens necessari per concretar els ajustaments requerits pel model. El resultat, però, d'aquest diàleg reformador es va demorar més de tres mesos, la qual cosa va bloquejar la publicació de les convocatòries de les ajudes generals i selectives, i va paralitzar, de retruc, la posada en marxa de molts projectes.

L'aprovació de l'Ordre CUD/769/2018, de 17 de juliol (BOE, 19-07-2018), rectificada per la CUD/939/2018, de 10 de setembre (BOE, 13-09-2018), va permetre, per fi, l'establiment de les bases reguladores de les ajudes previstes en el capítol III de la Llei del cinema 55/2007, de 28 de desembre, i va determinar l'estructura del Registre Administratiu d'Empreses Cinematogràfiques i Audiovisuals. Aquesta ordre té per objectiu introduir les millores o esmenes requerides, segons es recull en el seu text, per tal de perfilar un "sistema d'ajudes més harmonitzat i adaptat a les necessitats", on s'equipara el criteri i la certificació de culturalitat que regeixen tant les ajudes generals com les selectives (a l'entorn de l'ús de qualsevol llengua cooficial en la versió original), i es pretén afavorir el desenvolupament d'obres de caràcter documental, de coproduccions internacionals amb països iberoamericans, de l'animació cinematogràfica o d'aquells projectes més arriscats (amb reserves de fons compreses, perquè siguin de signe experimental o incorporin nous talents); tot incidint sobre uns criteris de puntuació que s'orienten envers el foment de la participació femenina en favor de l'assoliment de la igualtat de gènere.

En resum, el programa de cinematografia de l'ICAA s'ha instal·lat durant el bienni que estudiem en un llindar de despesa estable que es tradueix en unes disponibilitats d'ajudes (molt superiors, certament, a aquelles pròpies de les xifres deprimides registrades entre els exercicis 2012 i 2015, on mai s'arriba a fregar la barrera dels 40 milions d'euros) i unes dificultats per al sector ben coincidents amb les d'aquells anys. Amb les aportacions pressupostàries addicionals i el suplement de crèdit autoritzat pel Consell de Ministres el 27 de juliol de 2018, el Fons de Protecció a la Cinematografia va assolir el 2018 els 88,61 milions d'euros.

2.2. Política cinematogràfica catalana

En aquest context, a Catalunya l'ICEC va publicar el *Pla estratègic de suport a l'audiovisual català (2017-2020)* el març de 2017, comptant amb

Les crítiques suscitées al voltant del nou model d'ajuts pel que fa al sistema de puntuació establert o el paper decisiu que aquest atorga a la intervenció dels operadors televisius van impulsar una nova fase de consultes públiques amb el sector, que es va substanciar entre els mesos de febrer i març de 2018

5. Entre les mesures d'aquest pla, presentat per la taula de les 30 productores promotores a Sant Sebastià el 26 d'agost de 2017, es preveu un fons que es nodreixi dels pressupostos generals de l'Estat, dels operadors televisius, de les plataformes de *video on demand* (VoD) o vídeo a la carta, així com dels sectors de l'exhibició i de la producció, per tal de mirar de satisfer les necessitats d'una indústria amb mancances financeres, però també estratègiques (com ara l'afebliment de la naturalesa plural i de la diversitat narrativa dels projectes cinematogràfics sotmesos al nou sistema d'avaluació o la necessària potenciació d'un circuit alternatiu d'exhibició de cinema d'art i assaig).

**La crisi endèmica
del cinema en
català es veu
notablement
agreujada per
una quota de
mercat nacional
insuficient i
l'accés limitat de
les produccions
catalanes a les
cadenes de
televisió i a les
noves plataformes
digitals**

.....

la participació del sector audiovisual de casa nostra (DEPARTAMENT DE CULTURA, 2017), amb la intenció, segons es recull a la introducció del document, de “regular els instruments de suport i de foment de la competitivitat i el desenvolupament del sector cinematogràfic i audiovisual” en el quadrienni de referència.⁶ S’hi traça una diagnosi del sistema d’ajuts actual, orientat cap a la preservació de la identitat catalana i l’èmfasi en la diversitat artística pròpia de la nostra cultura, però en aquest mateix pla estratègic es diu que, de retruc, s’afavoreix la pervivència d’un teixit industrial feble i esmicolat, amb accés limitat al finançament i escasses ambicions o expectatives de distribució i explotació comercial. La crisi endèmica del cinema en català es veu notablement agreujada, segons s’assenyala, per una quota de mercat nacional insuficient i l’accés limitat de les produccions catalanes a les cadenes de televisió i a les noves plataformes digitals. En definitiva, es conclou que el sistema d’ajuts vigent prima els projectes singulars i amb orientació localista, i cal replantejar-lo mitjançant un pla d’actuació que contempli un nou sistema d’avaluació dels projectes, així com d’indicadors de mesura dels resultats, per tal de constituir un sector audiovisual diversificat on tinguin cabuda tant els projectes d’elaboració industrial adreçats al mercat global com projectes d’autor de naturalesa cultural i experimental, mercès a la revisió i renovació de les línies d’ajuts.

Aquesta determinació es concreta en la previsió, per part de l’ICEC, d’una línia per a les subvencions de caràcter pluriennal, amb termini d’execució fixat per al 2020, incloses a l’exercici 2017, on es destinen 4.275.000 euros a la producció de llargmetratges cinematogràfics de ficció, distribuïts de la manera següent: 1.125.000 euros per a projectes d’autor, consolidats o emergents; 1.750.000 euros per a projectes d’autor amb vocació comercial, i 1.400.000 euros per a “projectes amb alta capacitat d’internacionalització” (ICEC, 2018).

Per tal de fer-ho possible es compta amb els fons previstos fruit de la recaptació d’aquella polèmica “taxa de connectivitat” que tantes tensions va aixecar entre els governs espanyol i català durant l’anterior bienni. La Sentència 94/2017, de 6 de juliol de 2017 (BOE, 11-08-2017), dictada pel Tribunal Constitucional, va acabar estimant el recurs d’inconstitucionalitat núm. 4567-2015 interposat pel president del govern espanyol respecte del capítol I (articles 1 a 13) de la Llei del Parlament de Catalunya 15/2014, de 4 de desembre, tot declarant-lo nul per la seva incompatibilitat tributària amb l’IVA, que excedeix l’àmbit competencial de l’administració tributària autonòmica.⁷ Es posava fi així a la recaptació de l’impost entre les operadores.

La definitiva retirada d’aquest impost decretada pel Tribunal Constitucional va provocar la indignació del sector català (CAC, PROA, Acadèmia del Cinema Català...), on va ser entesa com una “mesura política” en el marc del conflicte suscitat pel Procés, i es va reclamar el seu restabliment. El president de PROA, Raimon Masllorens, declarava que “el sector de la producció a Catalunya viu una persecució (...) que amenaça amb l’extinció a la meitat dels nostres associats” (*La Vanguardia*, 22-7-2017, pàg. 35) i recordava que des de la implantació d’aquest impost, el novembre de 2014,

6. En un marc financer —cal recordar-ho— encara a l’empara del restabliment que, amb data de 23 de novembre de 2015, el Tribunal Constitucional dicta del cobrament de l’impost fins aleshores suspès i que estava regulat per la Llei 15/2014, de 4 de desembre, sobre la provisió de continguts per part de prestadors de serveis de comunicacions electròniques.

7. Reconegut a l’apartat 3 de l’article 157 de la CE i l’apartat 2 de l’article 6 de la Llei orgànica 8/1980, de 22 de setembre, de finançament de les comunitats autònomes (LOFCA).

la promoció de l'audiovisual havia recaigut estructuralment sobre aquestes previsions d'ingressos.

Aquesta percepció d'escanyament pressupostari cal contextualitzar-la en un moment on, des de la mateixa Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, es recordava que en el període comprès entre 2010 i 2016 el seu pressupost havia experimentat una retallada de 145 milions d'euros, caient dels 450 als 305 milions (CCMA, 2017), i des del CAC es reclamava un increment correctiu d'aquesta dotació, durant el proper quadrienni, per un import de 137 milions d'euros (CAC, 2017).

Associacions i entitats de l'audiovisual català (CAC, PROA, Productors Associats de Catalunya, Acadèmia del Cinema Català...), sentint amenaçada la seva sostenibilitat i viabilitat financera, van consensuar i fer públic, el 19 de gener de 2017, un text reivindicatiu, "Més TV3! Manifest per salvar la televisió pública i l'audiovisual català" (DIVERSOS AUTORS, 2017a), on s'advertia del perill imminent de paràlisi productiva i de la urgent necessitat d'un pla estratègic que permetés reformular el seu model de gestió i d'explotació, així com incrementar la seva dotació pressupostària.

Lluny d'això: "L'estat de comptes de la CCMA (...) es veu agreujat per l'anomenat "conflicte de l'IVA", sobre la deduïbilitat d'aquest import per part de les televisions i les ràdios públiques no estatals. A partir d'un canvi de criteri del Ministeri d'Hisenda, l'Agència Estatal d'Administració Tributària (AEAT) va aixecar dues actes d'inspecció en què reclamava a la CCMA el pagament dels imports per deducció de l'IVA efectuats en els períodes 2012 a 2014 i 2015 a 2017, respectivament. Aquest canvi de criteri comportava que la CCMA hauria d'abonar l'IVA per les aportacions que la Generalitat va realitzar a la Corporació" (CAC, 2018). En concepte d'aquests dos procediments sancionadors es va requerir a la CCMA el pagament retroactiu d'aquest IVA per un import total de 227,5 milions d'euros.

Taula 1. Subvencions concedides per l'ICEC al sector audiovisual de Catalunya (2015–2018)

Tipologia de subvencions	2015		2016		2017		2018 ^a	
	Imports concedits (€)	%	Imports concedits (€)	%	Imports concedits (€)	%	Imports concedits (€)	%
Suport a la formació	178.000,00	1,02	125.000,00	0,94	298.000,00	1,49	n. d. ^b	n. d.
Suport a la producció i l'explotació	14.681.063,01	84,28	9.830.151,03	73,88	14.878.211,30	74,47	7.942.149,96	74,97
Desenvolupament de projectes audiovisuals	500.000,00	2,87	550.000,00	4,13	850.000,00	4,26	600.000,00	5,66
Suport a la difusió i promoció	1.822.959,42	10,47	2.499.763,20	18,79	3.731.796,50	18,68	1.846.135,28	17,43
Suport a la millora de les infraestructures	166.666,00	0,96	166.666,00	1,25	166.666,00	0,83	166.666,00	1,57
Catalunya Film Commission	69.500,00	0,40	40.000,00	0,30	54.726,19	0,27	39.146,00	0,37
Convenis amb les associacions del sector audiovisual a Catalunya	–	–	93.690,00	0,71	–	–	–	–
Total	17.418.188,43	100,00	13.305.270,23	100,00	19.979.399,99	100,00	10.594.097,24	100,00

^a Les dades corresponents a l'exercici 2018 són provisionals.

^b n.d.: dades no disponibles.

Font: ICEC (2018) i comunicació personal amb l'ICEC (abril de 2019).

La part més significativa de la pujada de les xifres de subvencions es registra en el volum global de la partida pressupostària concedida per l'ICEC a l'audiovisual (que amb 19.979.399,99 euros representa un increment d'un 12,82% respecte al 2015, i de fins a un 25,59% en relació amb el 2016)

.....

En ser aprovada la Llei 9/2017, de 8 de novembre, de contractes del sector públic (per la qual es traslladen a l'ordenament jurídic espanyol les directives del Parlament Europeu i del Consell 2014/23/UE i 2014/24/UE, de 26 de febrer de 2014), es va sancionar que dins l'exercici fiscal de 2018 la CCMA havia de fer front al pagament, en concepte d'IVA, de 20,4 milions d'euros, amb totes les implicacions negatives que aquest fet comportava sobre la contribució d'aquesta corporació al finançament del sector audiovisual. Més tard, l'11 d'abril de 2018 es va fer públic que el Tribunal Econòmic Administratiu Central (TEAC) fallava a favor de la CCMA en el primer dels tres contenciosos que sostenia amb el Ministeri i l'AEAT.

La millora substancial que presenten les xifres destinades a les subvencions el 2017 respecte als dos anys anteriors queda reflectida a la taula 1. La part més significativa de la pujada es registra en el volum global de la partida pressupostària concedida per l'ICEC a l'audiovisual (que amb 19.979.399,99 euros representa un increment d'un 12,82% respecte al 2015, i de fins a un 25,59% en relació amb el 2016). Aquest augment s'adreça a fer possibles els increments relatius a la línia del desenvolupament de projectes audiovisuals (que experimenta un creixement de 300.000 euros en la seva dotació, el que suposa una sensible millora del 35,29% respecte a l'exercici anterior) i a aquella altra del suport a la difusió i promoció (que s'apuja de forma molt notable, en 1.232.033,3 euros, un 33,98%). Aquesta crescuda, però, es veu fortament contrarestada per la minva pressupostària patida el 2018 respecte al 2017 (xifrada en 9.385.302,75 euros, en caure dels 19.979.399,99 als 10.594.097,24 euros). De la mateixa manera, també repercuteix d'una forma especialment notòria en el suport a la producció i l'explotació, que tradicionalment absorbeix la major part dels recursos, on s'experimenta una dramàtica caiguda interanual de 6.936.061,34 euros (el que equival a una pèrdua d'un 46,62%), la qual cosa fa palesa la falta de liquiditat abans esmentada que travessa el model de finançament de l'audiovisual català.

2.3. Política cinematogràfica europea

En paral·lel, la Unió Europea es troba immersa en l'articulació del Mercat Únic Digital —considerat com a prioritari—, per tal d'eliminar les barreres territorials en matèria de telecomunicacions i drets d'autor. La lliure accessibilitat als continguts dels serveis de *video on demand* (VoD) o vídeo a la carta subscrits en un estat membre de la UE a tota la resta d'estats posa en guàrdia tant els productors europeus afiliats a la Fédération Internationale des Associations de Producteurs de Films (FIAPF) com també agències de cinema europees i cineastes. Tots expressen les seves reserves davant d'aquest aixecament del principi de territorialitat que regulava la gestió dels drets. El punt de trobada d'aquestes opinions contràries al Mercat Únic Digital va ser la 70a edició del Festival de Cannes. Allà, el 21 de maig de 2017, les 31 agències de cinema europees que integren l'European Film Agency Directors (EFAD) (totes les dels estats membres de la UE, més les d'Islàndia, Noruega i Suïssa), reunides en sessió plenària, van subscriure una declaració on es manifesta la preocupació per l'eliminació del protocol

de bloqueig geogràfic. L'endemà, un centenar de cineastes (entre ells Michael Haneke, Pedro Almodóvar, Paolo Sorrentino, Jaime Rosales, els germans Dardenne...) van signar i presentar, amb motiu de la celebració de l'European Film Forum, el que van anomenar una "Crida dels cineastes europeus" (DIVERSOS AUTORS, 2017b) on es defensa la territorialitat com el mecanisme per "garantir l'exclusivitat dels drets i les bases de finançament", sobretot de les "cinematografies més febles i de les coproduccions europees". La seva supressió, adverteixen, "aniria en contra del fonament de la diversitat i l'excepció culturals". Tothom temia que la desaparició d'aquest factor territorial comportés una reducció dràstica de la inversió destinada al desenvolupament de continguts, així com una devaluació dels drets d'exploació.

El 14 de juny de 2017, però, el Parlament Europeu i el Consell d'Europa van aprovar el Reglament (UE) 2017/1128, relatiu a la portabilitat transfronterera dels serveis de continguts en línia en el mercat europeu, amb el qual es posava fi al bloqueig geogràfic, atorgant a la ciutadania europea l'accessibilitat garantida a tot el territori de la UE a aquells serveis subscrits en el país d'origen. Però alhora es va impulsar la Directiva sobre drets d'autor en el mercat únic, que té per objectiu adaptar la implementació del règim jurídic de l'autoria a aquells continguts explotats en línia, tot mirant de desplegar un marc regulador clar i efectiu.

2.4. Cinema en català

Sobre aquestes bases instaurades a escala europea, el president del CAC, Roger Loppacher, reclamava, durant la seva compareixença davant la Comissió de Control de l'Actuació de la CCMA del Parlament el 30 de novembre de 2018, una reforma urgent de la Llei 22/2005, de 29 de desembre, de la comunicació audiovisual de Catalunya, que permetés habilitar-la en defensa de la cultura i la llengua catalanes, dins el nou ecosistema digital, amb l'establiment d'una quota mínima de la seva presència del 30% en l'oferta d'obres dels serveis de vídeo a la carta, així com l'adopció d'un mecanisme transparent i efectiu de finançament de l'audiovisual català que afavorís l'exploació competitiva de la seva producció.

Abans, però, aquesta mateixa llei ja havia estat sotmesa a revisió per part del ple del Tribunal Constitucional, arran del recurs d'inconstitucionalitat presentat per cinquanta diputats del grup parlamentari popular del Congrés dels Diputats contra aquells articles relatius a l'ús de la llengua en els mitjans de comunicació, tant privats com públics (més en concret, la lletra c de l'apartat 3 de l'article 32, i l'apartat 1 de l'article 86). En la Sentència del Constitucional 86/2017, de 4 de juliol (BOE, 19-7-2017), se'n determina la constitucionalitat (per bé que la quota de reserva fixada per als distribuïdors i exhibidors es veu rebaixada a la meitat, tot passant del 50% al 25%) "sempre que s'interpretin en els termes del fonament jurídic", i no impliquin l'"exclusió" discriminatòria de l'ús del castellà com a llengua cooficial.

De fet, la qüestió de l'equilibri idiomàtic resta molt lluny de ser realitat en l'àmbit cinematogràfic, tot i que les dades presentades per

Sobre aquestes bases instaurades a escala europea, el president del CAC reclamava una reforma urgent de la Llei 22/2005, de 29 de desembre, de la comunicació audiovisual de Catalunya, que permetés habilitar-la en defensa de la cultura i la llengua catalanes, dins el nou ecosistema digital, amb l'establiment d'una quota mínima de la seva presència del 30% en l'oferta d'obres dels serveis de vídeo a la carta

.....

l'administració catalana semblen esperançadores. Aquestes dades ens diuen que, el 2017, “respecte al 2016 el creixement del consum en català és de 4 punts”, i que la millora en el volum d'espectadors de cinema en català ha estat constant de 2014 a 2017, tot passant dels 461.478 als 729.273 (DEPARTAMENT DE CULTURA, 2018a).

Taula 2. Espectadors de cinema en català (2016–2018)

Tipus de versió	2016	2017	2018 ^A
Versió original catalana	51.425	213.146	44.598
Versió doblada	388.520	382.355	244.507
Versió subtitulada	133.343	133.772	105.723
Total	573.288	729.273	394.828

^A Les dades relatives al 2018 resten provisionals al 98%.

Nota: inclou llargmetratges i curtsmetratges.

Font: DEPARTAMENT DE CULTURA (2017), ICEC (2018) i comunicació personal amb l'ICEC (abril de 2019).

8. Que, segons dades de la consultora Comscore Movies, continuen orbitant a l'entorn d'aquelles obres d'animació incloses dins de la relació de les cinquanta obres més taquilleres de l'any 2017, amb *Ballerina* al capdavant, mercès a les seves 40.026 entrades venudes, enfront de les 169.874 aconseguides per la versió espanyola (el que representa per a la versió catalana un 19,07% sobre el total de consum absolut al mercat català per aquest títol).

9. Repartides, segons dades facilitades per l'ICEC, entre un total de 19.265 sessions de cinema en català. La mitjana d'assistència a cada una d'elles se situa en els 20,49 espectadors, i no és gaire allunyada, d'altra banda, dels 25,88 espectadors que van registrar cadascuna de les 695.433 sessions programades de cinema en castellà a Catalunya durant el mateix any 2018.

10. Les dades facilitades per Comscore Movies reflecteixen que novament ha estat un títol d'animació aquell que lidera de manera destacada la relació d'obres doblades al català: *Els increïbles 2*, amb 40.026 espectadors.

Però, si ens atansem al detall d'aquestes xifres (vegeu la taula 2), comprovem que l'únic capítol que coneix un increment interanual significatiu ha estat el corresponent a l'explotació de les versions originals en català, on s'arriba als 213.146 espectadors (davant dels 126.604 i 51.425 espectadors assolits, respectivament, el 2015 i 2016), mentre que els de les pel·lícules doblades en català⁸ (on es perden, respecte del 2016, 6.165 espectadors) i subtitulades en català (on el saldo presenta una variació positiva, en relació amb el 2016, de 429 espectadors) es mantenen estables del 2016 al 2017. Malgrat tot, sobre el total del cinema vist a Catalunya en sales durant el 2017, al cinema en català només li va correspondre un escadusser 3,77% de les entrades (el que es tradueix en una recaptació de 4.051.057,61 euros), davant del 96,16% que acredita el cinema en castellà (amb uns ingressos de 118.734.316,99 euros). Més enllà d'això, el balanç provisional del 2018 corresponent al cinema en català, que ha estat comunicat per l'ICEC (*El Punt Avui*, 18-2-2019, pàg. 18), assenyalava que la seva quota de pantalla ha caigut al nivell de l'any 1999, i s'ha situat en el 2,08%. En caure el consum des de les 729.273 a les 394.828 entrades venudes⁹ (el que es tradueix en una esfereïdora pèrdua del 45,86%), totes les modalitats registren reduccions molt substancials (d'un 20,97% en el de la versió subtitulada, i de fins a un 36,06% en el cas de la versió doblada),¹⁰ però aquella que es veu afectada per una minva més dràstica és la corresponent a la versió original en català, que experimenta una variació interanual d'un 79,08%, en caure des dels 213.146 als 44.598 espectadors.

El cert és que “del 1997 ençà la quota de pantalla del cinema en català mai no ha assolit ni tan sols el 5%. El seu zenit el va assolir el 2012 amb el 4,4% (...). D'aleshores ençà la mitjana d'assistència al cinema en català se situa per sota del 3%” (*El Punt Avui*, 18-2-2019, pàg. 18). Aquestes esquifides xifres ens situen sota un sostre de creixement inamovible, i acrediten que els resultats del cinema en català resten sotmesos a unes fluctuacions constants, fruit de l'impacte eventual d'algun èxit que

maquilla les dades. Res no convida a pensar que l'assoliment de l'equitat lingüística en el cinema estigui a prop.

3. Producció

La situació de la producció de llargmetratges durant el bienni tractat ha trencat la tendència manifestada els anys anteriors pel que fa al nombre de produccions espanyoles realitzades, amb una sorprenent pujada, tal com recull la taula 3.

Taula 3. Producció de llargmetratges espanyols i catalans (2015–2018)

Llargmetratges	2015	2016	2017	2018
Llargmetratges espanyols	255	254	241	274
Llargmetratges catalans	93	75	70	80
% catalans/espanyols	36,47	29,18	29,04	29,20

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'ICAA (2018a), l'ICEC (2018) i mitjançant comunicació personal amb l'ICEC (abril de 2019).

Amb 274 films, el 2018 s'assoleix un màxim històric en aquest àmbit, superant en 33 (un 13,68%) les dades de 2017 i en 19 (un 7,45%) les de l'anterior fita que es va assolir el 2015, amb 255. Tot i aquesta excepcionalitat, durant aquest bienni els nombres en termes proporcionals de la producció catalana es mantenen constants, i les seves variacions no modifiquen substancialment el percentatge final que els correspon de la producció total espanyola.

Taula 4. Llargmetratges produïts a Catalunya (2015–2018)

Llargmetratges	2015	2016	2017	2018
Total llargmetratges	93	75	70	80
Coproduccions internacionals	17	19	23	21
Documentals	42	30	25	41
Animació	1	3	1	1

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'ICEC (2018) i mitjançant comunicació personal amb l'ICEC (abril de 2019).

Com en períodes anteriors, cal destacar el gran pes que té en el còmput global la producció documental, que mai baixa d'un 35,71% (l'any 2017), i que el 2018 supera la meitat de la producció (51,25%). Es pot deduir que aquesta presència, unida al gran augment del conjunt de la producció espanyola en el darrer any, que no ha tingut correspondència en la producció catalana (ja que estem lluny dels nostres màxims històrics), deixa la producció catalana en una situació d'estancament efectiu.

La situació de la producció de llargmetratges durant el bienni tractat ha trencat la tendència manifestada els anys anteriors pel que fa al nombre de produccions espanyoles realitzades, amb una sorprenent pujada

.....

El cost mitjà de les produccions ha experimentat un lleuger increment. Si el 2015 aquesta xifra era de 2.833.060 euros i el 2016 era de 2.972.120 euros, el 2017 ha tingut un augment del 3,67% respecte de l'any anterior, i s'ha situat en una mitjana de 3.081.290 euros

.....

Més concretament, l'observació de les dades relatives al nombre de productores actives durant aquest període ens comença a dibuixar un panorama de continuïtat amb anys anteriors. L'any 2016 va ser l'any amb més productores operatives de què es té constància: 354 empreses actives, de les quals, però, 299 (el 84,46%) només participaren en una única pel·lícula. L'any 2017, la xifra inicial decreix, amb 329 productores actives, però el percentatge de les que es dediquen a una única producció és molt similar: 282 productores (el 85,71%). Sí que baixen, però, les que s'involucren en entre dos i quatre films (passen de 51 el 2016 a 43 el 2017, una variació del 15,68%), però es manté estable el nombre de productores, quatre, que participen en més de quatre produccions (ICAA, 2018a). Segons aquestes dades, a Catalunya un total de 70 productores es van involucrar en 67 films, mentre que el nombre d'empreses incloses al Registre d'Empreses Audiovisuais de Catalunya (REAC) no para de créixer (DEPARTAMENT DE CULTURA, 2018b): si el 2015 n'eren 1.790, el 2016 pugen fins a les 1.887 i el 2017, fins a les 1.997 (un augment del 5,82%). Aquesta situació tan polaritzada, amb poques empreses que mantinguin un nivell de producció constant, i tantes altres dedicades a projectes puntuals sense una continuïtat evident, ens permet descobrir un panorama molt desequilibrat, sobretot de cara a la supervivència econòmica de moltes d'aquestes productores i a la viabilitat dels seus projectes.

A més, el cost mitjà de les produccions ha experimentat un lleuger increment. Si el 2015 aquesta xifra era de 2.833.060 euros i el 2016 era de 2.972.120 euros, el 2017 ha tingut un augment del 3,67% respecte de l'any anterior, i s'ha situat en una mitjana de 3.081.290 euros (ICAA, 2018a).

Respecte dels premis de les diverses acadèmies del cinema durant aquest bienni, van mostrar tendències radicalment diferents. Si tant els Goya com els Gaudí del 2017 van decidir tenir presents dues de les produccions catalanes amb més èxit de l'any, amb *Estiu 1993* (Inicia Films, SL, Avalon Productora Cinematogràfica, SL), com a gran triomfadora dels Gaudí i guanyadora del Goya a la millor direcció novella, i *La llibreria* (Green Films, AIE; Diagonal Televisió, SL, A Contracorriente Films, SL) d'Isabel Coixet, com a millor pel·lícula i millor direcció dels Goya, l'any següent va ser ben diferent, i pràcticament no van existir coincidències destacades entre uns guardons i els altres. El 2018 els Goya no van destacar especialment cap producció catalana, mentre que a Catalunya la gal·la dels Gaudí va ser una celebració del cinema d'Isaki Lacuesta, amb set estatuetses per a *Entre dos aigua* (La Termita Films, SL, Mallerich Films Paco Poch, SL, Bteam Prod, SL, All Go Movies, SLU), inclosa la de millor film de parla no catalana.¹¹ Però l'element més significatiu dels premis Gaudí d'aquest darrer any no passa pel palmarès, sinó per l'evidència d'un altre fenomen: de les 76 produccions inscrites, només 14 tenen el català com a llengua original majoritària (ACADÈMIA DEL CINEMA CATALÀ, 2018). I, encara més, de 33 films de ficció en competició, només set eren en català (és a dir, que els quatre films en català nominats per a millor pel·lícula eren més que els no nominats).¹²

11. El millor film en català de l'any va ser *Les distàncies* (Coming Soon Films, SL), d'Elena Trapé, que només va aconseguir aquest guardó.

12. És un 21,21% dels films participants en aquesta categoria, i és el pitjor percentatge dels darrers cinc anys (ACADÈMIA DEL CINEMA CATALÀ, 2018); per exemple, el 2015 va ser del 38,46% (de 26 llargs de ficció en competició, 10 eren parlats en català).

4. Explotació

Per saber el nombre de pantalles actives a Espanya durant el bienni, hem d'afrontar una disparitat de nombres totals en funció de les diverses fonts que, d'altra banda, sí que coincideixen en mostrar una mateixa tendència. Si recorrem a l'ICAA, se'ns informa de l'existència de 3.618 pantalles actives el 2017 (ICAA, 2018a). La Societat General d'Autors d'Espanya (SGAE), per al mateix any, indica 734 sales amb 3.585 pantalles, 663 de les quals (distribuïdes en 126 locals) són a Catalunya (FUNDACIÓN SGAE, 2018).¹³ Aquestes representen el 18,5% del total i converteixen Catalunya en la comunitat autònoma amb més cinemes i pantalles de l'Estat. I l'Associació per a la Investigació de Mitjans de Comunicació (AIMC), amb dades ja d'abril de 2018, ho fixa tot lleugerament a la baixa: 3.518 pantalles —de les quals, 645 a Catalunya— per a 697 locals (AIMC, 2018a). Totes tres fonts il·lustren, però, una lleugera davallada entre l'any 2015 i 2016, i un petit augment el 2017. Tornant a les dades de l'ICAA, de 3.588 pantalles el 2015 es passa a 3.554 el 2016 i, finalment, a 3.618 el 2017 (ICAA, 2018a). Al final, la variació entre la xifra més alta i la més baixa és de només el 0,83%, la qual cosa marca, doncs, una tendència sostinguda cap a l'estabilitat del parc de pantalles de cinema.¹⁴

En un altre aspecte, i tot existint també unes lleugeres discrepàncies, el conjunt dels informes disponibles parlen de l'assoliment pràcticament total de la digitalització de les sales d'exhibició. No en va, segons els càlculs de l'AIMC (2018), 3.469 pantalles ja disposen de projector digital, un 98,6% del total. Són xifres molt similars a les destacades per la SGAE respecte del 2017, que xifrava el total de pantalles digitals en 3.440 (equivalent a un 95,95% del total comptabilitzat per la SGAE, que, recordem, és de 3.585).

Pel que fa als hàbits d'assistència al cinema, els estudis d'EGM Baròmetre Catalunya (2019) mostren que la salut del negoci de l'exhibició cinematogràfica està en mans d'una part relativament petita de la població. Amb variacions ínfimes d'un any a un altre, i prenent com a referència les dades relatives a l'any 2018, l'estadística ens diu que, mentre que un 16,1% de la població assegura anar entre diversos cops a la setmana i mínim un cop al mes al cinema,¹⁵ el 83,9% restant integra tant un 14,8% que hi va, com a molt, 5 o 6 cops l'any com també un 50,8% que no hi va mai.

Diverses sales de cinema han apostat fort per l'anomenada “experiència Premium”: pantalles i butaques més grans, projeccions de més qualitat, i una sèrie de serveis que faciliten i milloren el confort i l'experiència del públic a la sala. Una d'aquestes noves prestacions pot ser la creació d'aplicacions per a mòbils que permeten la comunicació dels espectadors amb els responsables del cinema i faciliten, per exemple, demanar una variació en la climatització de la sala durant la projecció.¹⁶ I pel que fa a l'ampliació de continguts, aquests engloben no solament la retransmissió (normalment en directe) d'espectacles escènics, sinó també competicions d'*e-sports* o exposicions de pintura. Les grans cadenes exhibidores, com per exemple Cinesa, ja han creat la figura de la persona “responsable de continguts alternatius”.¹⁷ No pot deixar de constatar-se, per tant, el procés de transformació que està vivint el model de negoci del sector.

**Pel que fa
als hàbits
d'assistència
al cinema, els
estudis d'EGM
Baròmetre
Catalunya (2019)
mostren que la
salut del negoci
de l'exhibició
cinematogràfica
està en mans
d'una part
relativament
petita de la
població**

13. Repartides de la manera següent per províncies (sales/pantalles): Barcelona: 69/447; Girona: 20/87; Lleida: 15/36; Tarragona: 22/93.

14. Els càlculs de l'AIMC mostren tímids repunts del 3,55% (en sales) i de l'1,20% (en pantalles) el 2017 i avancen una mínima pèrdua el 2018, passant de 699 a 697 sales (amb una reducció del 0,28%) i de 3.534 a 3.518 pantalles (que suposa una baixada del 0,45%), la qual cosa corrobora també aquesta estabilitat.

15. El percentatge de cinemaferits que va al cinema amb una freqüència setmanal o superior és de l'1,0%, seguit d'un 4,7% que assegura anar-hi dos o tres cops al mes (EGM BARÒMETRE CATALUNYA, 2018).

16. “Los cines del futuro” (*La Vanguardia*, 12-03-2017, pàg. 68).

17. “Al cine sí, pero no solo a ver películas” (*El País*, 28-12-2017).

Passem, ara, a considerar la recaptació dels títols de més èxit al mercat espanyol, tal com podem veure a la taula 5.

Taula 5. Llargmetratges amb més recaptació al mercat espanyol (2017–2018)

2017					
	Títol	País	Estrena	Espectadors	Recaptació (€)
1	<i>La Bella y la Bestia</i>	EUA	17-03-2017	3.756.745	22.005.381
2	<i>Gru 3, mi villano favorito</i>	EUA	30-06-2017	3.692.905	20.656.870
3	<i>Tadeo Jones 2: El secreto del rey Midas</i>	Espanya	25-08-2017	3.167.110	17.553.148
4	<i>Star Wars. Episodio VIII: Los últimos Jedi</i>	EUA	15-12-2017	2.586.479	16.582.229
5	<i>El bebé jefazo</i>	EUA	14-04-2017	2.384.109	13.270.273
2018					
	Títol	País	Estrena	Espectadors	Recaptació (€)
1	<i>Jurassic World: El reino caído</i>	EUA	08-06-2018	3.873.352	23.821.665
2	<i>Bohemian Rhapsody</i>	EUA/RU	31-10-2018	3.499.026	21.738.603
3	<i>Los Increíbles 2</i>	EUA	03-08-2018	3.748.076	21.078.604
4	<i>Vengadores: Infinity War</i>	EUA	27-04-2018	3.446.812	20.442.611
5	<i>Campeones</i>	Espanya	06-04-2018	3.247.400	18.803.730

Font: ICAA (2018a) i comunicació personal amb l'ICAA per a les dades de 2018 (març de 2019).

18. Així, el 2017 el cinema va recaptar a Espanya 591.290.000 euros, dels quals 102.970.000 (un 17,41%) corresponen al que van ingressar les produccions espanyoles. Només restant d'aquesta suma les quantitats generades per *Tadeo Jones 2* i *Perfectos desconocidos* quedaria la quota en un 12,91% (tan sols les primeres 21 pel·lícules de la llista de films espanyols en pantalla durant aquest any passen del milió d'euros de recaptació i d'entre aquestes només sis depassen els sis milions de recaptació).

19. La de 2015 va ser d'un 18,57% i la de 2016, d'un 18,84%, així que la caiguda ha estat d'un 1,47% (ICAA, 2018a).

En vista de les llistes dels films més taquillers del bienni, constatem la pèrdua de l'hegemonia ostentada per films espanyols a la primera posició del rànquing entre els anys 2014 i 2016. Durant aquest període són films estrangers els que encapçalen les llistes: *La Bella y la Bestia* el 2017, i *Jurassic World: El reino caído* el 2018. Les aportacions espanyoles són, el 2017, el film d'animació *Tadeo Jones 2. El secreto del rey Midas* (Telecinco Cinema, SAU, Tadeo Jones y el secreto de Midas, AIE, Telefónica Studios, SLU, 4 Cats Pictures, SL, Lightbox Animation Studios, SL, Ikiru Films, SL), en tercer lloc; i el 2018 *Campeones*, de Javier Fesser, en cinquè lloc. Ara bé, el film espanyol amb més èxit del bienni ha estat *Perfectos desconocidos* (Perfectos Desconocidos, AIE, Telecinco Cinema, SAU, Nadie es perfecto Producciones Cinematográficas, SL, Pokeepsie Films, SLU), que en haver-se estrenat al desembre de 2017 reparteix la seva recaptació entre dos anys, tot i que acumulada dona 21.039.872 euros i 3.278.539 espectadors. Gairebé tots els films de les llistes (fora de *Bohemian Rhapsody*) són obres d'entreteniment familiar, ja siguin comèdies, noves entregues de franquícies cinematogràfiques o obres d'animació.

Per acabar, posem el focus en el rànquing de llargmetratges espanyols. L'èxit industrial d'aquest cinema torna a sostenir-se en l'impacte favorable que una o dues pel·lícules tenen en les sales. Sense les recaptacions de *Perfectos desconocidos*, de *Tadeo Jones 2* o de *Campeones*, el cinema espanyol tindria una quota de pantalla força menor¹⁸ (ICAA, 2018a). Per exemple, la quota corresponent al 2017 és del 17,41%,¹⁹ que torna a estar en mans dels grans conglomerats mediàtics. Telecinco Cinema, per exemple, acapara el 45,95% del total d'aquesta quota gràcies a la seva participació a *Tadeo Jones 2*, *Perfectos desconocidos*, *Es por tu bien* (Telecinco Cinema, SAU) i *El secreto de Marrowbone* (Ruidos en el ático, AIE, Telecinco Cinema, SAU, Marrowbone, SL) —que són els

quatre films més taquillers del 2017, i les úniques produccions seves d'aquell any— (MEDIASET ESPAÑA, 2018). Atresmedia, per la seva banda, havent-ne produït deu durant aquest any, ha captat el 23,85% de la citada quota espanyola (ICAA, 2018a). En qualsevol cas, dues úniques companyies productores acaparen el 69,80% dels ingressos del cinema espanyol (amb catorze films, que representen el 5,8% d'obres produïdes aquest any).

Taula 6. Llargmetratges espanyols amb més recaptació al mercat espanyol (2017–2018)

2017				
	Títol	Estrena	Espectadors	Recaptació (€)
1	<i>Tadeo Jones 2: El secreto del rey Midas</i>	25-08-2017	3.167.110	17.553.148
2	<i>Perfectos desconocidos</i>	01-12-2017	2.020.940	12.969.658
3	<i>Es por tu bien</i>	24-02-2017	1.584.578	9.638.993
4	<i>El secreto de Marrowbone</i>	27-10-2017	1.158.521	7.153.427
5	<i>Señor, dame paciencia</i>	16-06-2017	1.106.441	6.682.652
2018				
	Títol	Estrena	Espectadors	Recaptació (€)
1	<i>Campeones</i>	06-04-2018	3.247.400	18.803.730
2	<i>Superlópez</i>	23-11-2018	1.778.812	10.468.800
3	<i>El mejor verano de mi vida</i>	12-07-2018	1.423.886	8.070.214
4	<i>Perfectos desconocidos</i>	01-12-2017	1.257.599	7.764.308
5	<i>La tribu</i>	16-03-2018	1.002.262	6.073.078

Font: ICAA (2018a) i comunicació personal amb l'ICAA per a les dades de 2018 (març de 2019).

Si ens fixem en els indicadors relatius a la distribució, comprovem que hi ha 358 distribuïdors actives el 2016, per 341 el 2017 (ICAA, 2017; 2018a). Si en el primer any, 222 empreses operaren amb una única pel·lícula (un 62,01%); en el segon en van ser 200 (un 58,65%), i sols 39 distribuïdors tenien en cartera 10 o més films.²⁰ I són només cinc d'entre aquestes (no en va, les filials de les anomenades *majors*: Universal, Walt Disney, Paramount, Sony i Warner), les que aconsegueixen absorbir el 75% de la quota de mercat de la distribució a Catalunya, segons dades facilitades per la consultora Comscore Movies.

Es repliquen, doncs, les mateixes tendències que en anys anteriors: un nombre de produccions molt alt, fet per una sèrie d'empreses que molt sovint només participen en un únic projecte. Si a això afegim les febleses habituals en matèria promocional dels films espanyols, no sorprèn que siguin ben pocs aquells que puguin aspirar a una carrera comercial satisfactòria. Encara que el cost mitjà per film s'hagi incrementat el 2017 un 3,67%, apujant-se fins als 3.081.290 euros (ICAA, 2018a), d'aquests diners només el 12,77% (una mitjana de 393.580 euros) es destina a l'apartat corresponent a "Explotació, còpies i publicitat"; mentre que el 2016 l'aportació destinada a aquest concepte va ser del 14,90% (442.910 euros). Paradoxalment, com més diners costa un film, menys part del

20. La més important de les quals, val a dir, és catalana: A Contracorriente Films, amb 97 films distribuïts.

**Dins l'àmbit
de l'explotació
domèstica, hem
assistit al sorpasso
probablement
definitiu del vídeo
a la carta respecte
dels formats
casolans de vídeo**

.....

21. Per exemple: entre els mesos de setembre i octubre de 2018 es van estrenar 112 films, 35 dels quals eren espanyols (*El Periódico*, 9–11–2018).

22. Desglossats de la manera següent: 117 films de ficció, 120 documentals i 4 d'animació.

23. 153 d'estrenats, però insistim: sense els deu primers films més taquillers, els 143 restants farien una quota de pantalla del 5,32% (ICAA, 2018b).

24. D'aquesta quantitat només 722.000 euros pertanyen als ingressos generats pel lloguer; amb prou feines un 1,97% del total. De fet, no existeixen estadístiques oficials al respecte, però en el moment del tancament i reconversió del videoclub més antic d'Espanya a mitjans de 2018, el barceloní Video Instan, *El País* xifrava en uns 450 els videoclubs encara en actiu (*El País*, 16–6–2018).

25. L'Observatori Europeu de l'Audiovisual anomena *plataformes paneuropees* aquelles presents almenys en 16 països de la UE.

26. Dels 3.530 milions d'euros d'ingressos combinats del 2017, 1.060 milions van ser aportats per la comercialització de Blu-ray i 2.470 milions per la de DVD. El 2013 el repartiment va ser de 1.430 milions (Blu-ray) i 5.060 milions (DVD) (EUROPEAN AUDIOVISUAL OBSERVATORY, 2018).

pressupost es dedica a promocionar-lo. Si a això se li sumen actuacions poc afavoridores, com l'estrena coincident de moltes produccions espanyoles en pocs caps de setmana,²¹ es genera una situació de competència molt intensa en períodes de temps molt ajustats que acaba fent que les pel·lícules s'ofeguin entre elles.

I no oblidem que no totes les pel·lícules produïdes a Espanya s'estrenen. Si el 2016 es va viure una situació inusual en aquest aspecte, ja que es van estrenar 223 de les 254 produccions acabades (el 87,79%) —i diem inusual perquè el 2015, per un nombre de films produïts pràcticament idèntic, 255, només se'n van estrenar 177 (el 69,41%)—, el 2017 veiem un retorn a aquesta tendència anterior, però empitjorada: 241 films produïts²² i 153 d'estrenats (el 63,48%).²³ Però si tenim present que el 2017 van tenir lloc oficialment 196 rodatges, no sembla que hi hagi cap canvi a curt termini, almenys pel que fa a una racionalització de la producció cinematogràfica en funció de la seva futura i potencial explotació comercial.

Dins l'àmbit de l'explotació domèstica, hem assistit al *sorpasso* probablement definitiu del vídeo a la carta respecte dels formats casolans de vídeo. Les vendes de DVD continuen la seva caiguda inexorable (FUNDACIÓN SGAE, 2018). Si, per exemple, el 2012 els ingressos conjunts generats a Espanya pel lloguer i la venda de DVD i Blu-ray eren de 79.280.000 euros, el 2017 la quantitat va ser de 36.542.000 euros,²⁴ un 53,90% menys. Aquest descens és constatable en pràcticament totes les variables. La tendència a la baixa, però, s'accentua any rere any: si sumant DVD i Blu-ray el 2016 es van vendre 5.629.361 unitats, amb uns ingressos de 55.990.338 euros, el 2017 les quantitats baixen fins a 4.099.013 unitats i 35.820.208 euros: un descens interanual del 27,18% i del 36,02%, respectivament. Recordem ara que Netflix va començar a oferir els seus serveis a Espanya l'octubre de 2015 i HBO, el novembre de 2016. I entre el moment de la seva implantació i el segon trimestre de 2018, segons dades de la Comissió Nacional dels Mercats i la Competència (CNMC), Netflix s'hauria fet present al 12,5% de les llars espanyoles, mentre que les altres dues plataformes paneuropees,²⁵ Amazon Prime i HBO, ho estarien en un 4,0% i un 2,9%, respectivament. Això, traduït a la pràctica, són dos milions de llars amb accés a Netflix, per 656.000 a Amazon Prime i 475.000 a HBO (CNMC, 2018). Aquestes dades tenen encara molt marge de creixement, car el 70,2% de les llars no tenien cap subscripció.

És fàcil inferir, doncs, que la decadència d'un sistema de consum domèstic va venir causat per l'auge d'un altre de nouvingut. Així ho destaquen les anàlisis europees (EAO, 2018), segons les quals l'aportació del mercat de còpies domèstiques físiques va suposar el 2017 uns ingressos combinats de 3.530 milions d'euros, davant dels 6.490 milions del 2013 (una caiguda del 45,60%).²⁶ Mentrestant, els ingressos generats pel vídeo a la carta en les diverses vessants de lloguer, *pay-per-view* o pagament per visió i *subscription video on demand* (SVOD) o televisió a la carta per subscripció, van ser, el 2013, de 1.320 milions d'euros, mentre que el 2017 ja eren de 5.850 milions d'euros: una pujada del 343,18%, amb un creixement mitjà interanual del 45% (EAO, 2018). I les seves perspectives de creixement segueixen obertes.

Per acabar, fixem-nos en el mercat cinematogràfic interior català, tal com es reflecteix a la taula 7.

Taula 7. Llargmetratges catalans amb més recaptació a Catalunya (2017–2018)

2017				
	Títol	Estrena	Espectadors	Recaptació (€)
1	<i>Tadeo Jones. El secreto del rey Midas</i>	25-08-2017	494.502	2.945.007,38
2	<i>Contratiempo</i>	05-01-2017	102.981	718.152,54
3	<i>El guardián invisible</i>	03-03-2017	100.415	642.117,42
4	<i>Estiu 1993</i>	30-06-2017	97.589	638.058,20
5	<i>Incerta glòria</i>	17-03-2017	81.213	517.201,34
2018				
	Títol	Estrena	Espectadors	Recaptació (€)
1	<i>Superlópez</i>	23-11-2018	254.850	1.632.910,78
2	<i>Yucatán</i>	31-08-2018	157.365	946.932,26
3	<i>El cuaderno de Sara</i>	02-02-2018	131.724	845.556,63
4	<i>El fotógrafo de Mauthausen</i>	26-10-2018	91.969	585.871,06
5	<i>El pacto</i>	17-08-2018	54.161	326.611,95

Font: SGAE (2018) i comunicació personal amb l'ICEC (abril de 2019).

Més enllà de l'encaix d'aquesta classificació amb la general de l'estat, sobre la qual no hi ha variacions destacables, és significatiu que cap de les pel·lícules catalanes més taquilleres del 2018 tingui versió en català o hagi estat feta originàriament en aquest idioma. I pel que fa al 2017, si bé és cert que els números que exhibeixen dos films com *Estiu 1993* o *Incerta glòria* (Massa D'Or Produccions Cinematogràfiques i Audiovisuals, Televisión Autonómica Aragón) es deuen en bona mesura a la seva acollida al nostre territori (el 55,64% dels 175.373 espectadors totals de la primera són catalans, i en el cas de la segona aquest percentatge puja fins al 79,02% dels 102.775 que va tenir a tota Espanya (ICAA, 2018a)), no es pot deixar de fer constar que en el cas de la més taquillera, *Tadeo Jones 2*, només 39.520 espectadors, és a dir, el 7,99%, la van anar a veure en la seva versió doblada al català (ICEC, 2018). Un indicador més de tot el que queda per fer en termes de normalització lingüística cinematogràfica.

5. Conclusions

El bienni 2017–2018 ens deixa tres aspectes destacables. En primer lloc, la resolució dels diferents litigis judicials i la propera finalització del període d'adaptació del sistema de subvencions a les directrius europees ens fan anticipar un futur incert tant per a la producció espanyola com per a la catalana. La plena implantació dels nous paràmetres de subvenció, clarament orientats a empreses ja consolidades dintre el sector, així com la reducció dels imports atorgats, fa pensar que, en els anys vinents, només aquelles productores dotades d'una capacitat econòmica considerable seran capaces de tirar endavant projectes cinematogràfics

**A Catalunya,
la delicada
situació que viu
TV3, afegida
a la pèrdua de
l'impost a les
operadores i la
paràlisi derivada
de la situació
política catalana,
pot dificultar
encara més les
possibilitats de
posar en marxa
un projecte filmic,
com a mínim, a
curt termini**

.....

de gran pressupost i vocació internacional, en un entorn on precisament el nombre d'empreses dedicades a fer pel·lícules no para de créixer. A Catalunya, a més, la delicada situació que viu TV3, afegida a la pèrdua de l'impost a les operadores i la paràlisi derivada de la situació política catalana, pot dificultar encara més les possibilitats de posar en marxa un projecte filmic, com a mínim, a curt termini.

En segon lloc, en un entorn on el nombre de produccions s'ha elevat a nivells inèdits, aquest fet no solament no ha suposat un augment de les xifres totals de recaptació ni de la quota de pantalla, sinó que aquesta segueix depenent en gran mesura de l'èxit puntual i destacable d'un petit nombre de pel·lícules i no de la suma acumulada i sostinguda d'una quantitat elevada de films amb recaptacions mitjanes. De manera que es pot afirmar que la concentració de tantes pel·lícules en un aparador d'estrenes ja de per si carregat setmana rere setmana provoca que els films entrin en un àmbit de màxima competitivitat, en un moment en què, paradoxalment, les partides pressupostàries dedicades a la promoció de les obres no han fet sinó reduir-se.

I, en tercer lloc, en el cas concret de la presència del català, es passa per un moment en què, tot i l'exaltació dels valors i la cultura catalana que acompanya la conjuntura històrica que vivim, la repercussió del cinema en català ha caigut a nivells pràcticament testimonials, constatant un bienni més la dificultat per trencar la barrera simbòlica que per a un gruix del públic català suposa el fet d'anar a veure pel·lícules no ja catalanes, sinó doblades o subtitulades en aquesta llengua. Sens dubte, els anys que vindran suposaran un repte per als cineastes del país, i especialment per a aquells interessats en fer films en català, i caldrà seguir-los de ben a prop.

6. Referències

ACADÈMIA DEL CINEMA CATALÀ (2018): "L'Acadèmia dona la benvinguda a les 76 produccions participants en els XI Premis Gaudí" [En línia]. Barcelona: Acadèmia del Cinema Català, 7 de novembre. bit.ly/2KbK6jl

ASOCIACIÓN PARA LA INVESTIGACIÓN DE MEDIOS DE COMUNICACIÓN (AIMC) (2018a): "21º Censo de Salas de Cine. El número de salas/pantallas, locales y butacas se mantiene estable en los últimos años" [En línia]. Madrid: Asociación para la Investigación de Medios de Comunicación. bit.ly/2YioKEw

ASOCIACIÓN PARA LA INVESTIGACIÓN DE MEDIOS DE COMUNICACIÓN (AIMC) (2018b): *Marco general de los medios en España* [En línia]. Madrid: Asociación para la Investigación de Medios de Comunicación. bit.ly/2OqI97X

AUDIOVISUAL 451 (2018): *Los exhibidores contraatacan: el 87 por ciento de los cines rebajó el precio de sus entradas tras la puesta en marcha del nuevo IVA* [En línia]. Audiovisual 451, 5 de setembre. bit.ly/2KchDd3

COMISIÓN NACIONAL DE LOS MERCADOS Y LA COMPETENCIA (CNMC) (2018): “1 de cada 3 hogares conectados a Internet usan plataformas de pago para ver contenidos audiovisuales online” [En línea]. Madrid: Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia. bit.ly/2YqJory

CONSELL DE L'AUDIOVISUAL DE CATALUNYA (CAC) (2017): *Llibre blanc de l'Audiovisual de Catalunya 2017* [En línea]. Barcelona: Consell de l'Audiovisual de Catalunya. bit.ly/2ypmr9n

CONSELL DE L'AUDIOVISUAL DE CATALUNYA (CAC) (2018): *Informe 2017. L'audiovisual a Catalunya* [En línea]. Barcelona: Consell de l'Audiovisual de Catalunya. bit.ly/30GXum5

CORPORACIÓ CATALANA DE MITJANS AUDIOVISUALS (CCMA) (2017): *Memòria anual d'activitats 2016* [En línea]. Barcelona: Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals. bit.ly/2SQy8iR

DEPARTAMENT DE CULTURA (2017): *Pla estratègic de suport a l'audiovisual català (2017–2020)* [En línea]. Barcelona: Departament de Cultura (Generalitat de Catalunya). bit.ly/2yjbXl1

DEPARTAMENT DE CULTURA (2018a): *Informe de política lingüística 2017* [En línea]. Barcelona: Departament de Cultura (Generalitat de Catalunya). bit.ly/2ylzvwf

DEPARTAMENT DE CULTURA (2018b): *Memòria del Departament de Cultura 2017. Síntesi 1: Dades d'activitat* [En línea]. Barcelona: Departament de Cultura (Generalitat de Catalunya). bit.ly/2ylJT7y

DIVERSOS AUTORS (2017a): “Més TV3! Manifest per salvar la televisió pública i l'audiovisual català” [En línea]. Barcelona, 19 de gener de 2017. bit.ly/2MrpEhc

DIVERSOS AUTORS (2017b): “Call of European Filmmakers” = “Appel des cinéastes européens” = “Appel der Europäischen Filmacher” = “Llamamiento de los cineastas europeos” = “Appello di cineasta europei” [En línea]. Cannes, 22 de maig 2017. bit.ly/330pWRS

EUROPEAN AUDIOVISUAL OBSERVATORY (EAO) (2018): *Yearbook 2017/2018 Key-Trends. Television, Cinema, Video and On-Demand Audiovisual Services – The Pan-European Picture* [En línea]. Strasbourg: European Audiovisual Observatory. bit.ly/2YzCwrP

FACUA – CONSUMIDORES EN ACCIÓN (2018): *Estudio comparativo de los precios de las entradas de 97 cines de 43 ciudades españolas* [En línea]. Sevilla: FACUA – Consumidores en Acción. bit.ly/2ylLV7H

FUNDACIÓN SGAE (2018): *Anuario SGAE de las artes escénicas, musicales y audiovisuales 2017* [En línea]. Madrid: Fundación SGAE. bit.ly/2MpxyYg

INSTITUT CATALÀ DE LES EMPRESES CULTURALS (ICEC) (2018): *Memòria de l'Institut Català de les Empreses Culturals 2017* [En línea]. Barcelona: Institut Català de les Empreses Culturals (Generalitat de Catalunya). bit.ly/2YfMGys

INSTITUTO DE CINEMATOGRAFÍA Y DE LAS ARTES AUDIOVISUALES (ICAA) (2017): *Boletín Informativo 2016. Películas. Recaudaciones. Espectadores* [En línea]. Madrid: Instituto de la Cinematografía y de las Artes Audiovisuales. bit.ly/2YtKdf2

INSTITUTO DE CINEMATOGRAFÍA Y DE LAS ARTES AUDIOVISUALES (ICAA) (2018a): *Boletín Informativo 2017. Películas. Recaudaciones. Espectadores* [En línea]. Madrid: Instituto de la Cinematografía y de las Artes Audiovisuales. bit.ly/2YEFr2I

INSTITUTO DE CINEMATOGRAFÍA Y DE LAS ARTES AUDIOVISUALES (ICAA) (2018b): *Recaudación y espectadores cine español año 2017* [En línea]. Madrid: Instituto de la Cinematografía y de las Artes Audiovisuales / Comscore Movies. bit.ly/2YsCttT

INSTITUTO DE CINEMATOGRAFÍA Y DE LAS ARTES AUDIOVISUALES (ICAA) (2019): *Recaudación y espectadores cine español año 2018* [En línea]. Madrid: Instituto de la Cinematografía y de las Artes Audiovisuales / Comscore Movies. bit.ly/2KgmQRj

MEDIASET ESPAÑA (2018): “*Telecinco Cinema lidera el cine español con una cuota del 48%*” [En línea]. Madrid: Mediaset España, 17 de gener. bit.ly/2K1XTK9

MINISTERIO DE EDUCACIÓN, CULTURA Y DEPORTE (2018): *Ayudas a la cinematografía 2017* [En línea]. Madrid: Instituto de la Cinematografía y de las Artes Audiovisuales. bit.ly/2SQtula